

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.5>

УДК 338:351

Л. М. Івашова,

д. держ. упр., професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування, Університет митної справи та фінансів, Дніпро

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3176-919X>

Н. М. Тополенко,

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу та оподаткування, Університет митної справи та фінансів, Дніпро

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2050-9686>

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У НАПРЯМІ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ
РЕГУЛЮВАННЯ І КОНТРОЛЮ ЗЕД В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

L. Ivashova,

Doctor of Science in Public Administration, Professor,

Professor of the Department of Public Administration and Customs Administration,

University of Customs and Finance, Dnipro

N. Topolenko,

PhD in Public Administration, Associate Professor,

University of Customs and Finance, Dnipro

**CONCEPTUAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF THE STATE
CUSTOMS POLICY OF UKRAINE IN THE DIRECTION OF IMPROVING
THE MECHANISMS OF THE REGULATION AND CONTROL OF
EXCHANGE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION**

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни здійснюється шляхом формування й реалізації системи принципів і завдань, що формують як зовнішньоекономічну, так і митну політику держави. Ці принципи й завдання становлять концептуальну основу зовнішньої та митної політики й реалізуються через певні механізми та інструменти, зокрема через механізми державного регулювання та контролю. У статті зазначається, що змістовне насичення та напрями розвитку зовнішньоекономічної та митної політики, а також механізми їх реалізації в умовах глобалізації висвітлюються у даній статті. Активна участь держави в організації та здійсненні зовнішньоекономічної діяльності – характерна особливість протягом останніх десятиліть. Автори наголошують, що державне регулювання охопило практично всі напрями зовнішньоекономічної діяльності, починаючи від аналізу ситуації в країні й за кордоном, вироблення зовнішньоекономічної стратегії, визначення структурних і географічних пріоритетів і закінчуючи використанням широкої системи заходів контрольного-регулюючого і фінансово-стимулюючого характеру. У статті показано, що продумана державна митна політика щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності стала одним з головних важелів перетворення зовнішньоекономічних зав'язків у дієвий фактор розвитку країни. Висвітлено яким чином митна політика сприяє інтеграції держави у світове господарство з максимальним урахуванням національних інтересів, на перетворення держави на впливового учасника світових господарських зав'язків. Автори наголошують на тому, що важливими чинниками розвитку зовнішньоекономічної діяльності наразі виступають інститути митного регулювання, митного контролю. Визначено, що для успішної реалізації державної митної політики необхідно створити сприятливі інституційні умови як для представників бізнесу, в частині спрощення митних процедур та сприяння товарообігу у сфері зовнішньоекономічної діяльності, так і для держави з питань забезпечення безперервних й адекватних обсягам такої діяльності надходжень до бюджету від митних податків та платежів. Автори обґрунтовують теоретичні підходи та надають власні пропозиції щодо практичних шляхів удосконалення митної політики у системі державного управління та

регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах євроінтеграційних прагнень України.

State regulation of the country's foreign economic activity is carried out through the formation and implementation of a system of principles and tasks that form both the foreign economic and customs policy of the state. These principles and tasks constitute the conceptual basis of foreign and customs policy and are implemented through certain mechanisms and tools, in particular through mechanisms of state regulation and control. The article states that the content saturation and directions of development of foreign economic and customs policy, as well as the mechanisms of their implementation in the conditions of globalization are covered in this article. The active participation of the state in the organization and implementation of foreign economic activity is a characteristic feature during the last decades. The authors emphasize that state regulation covered almost all areas of foreign economic activity, starting from the analysis of the situation in the country and abroad, the development of a foreign economic strategy, the determination of structural and geographical priorities, and ending with the use of a wide system of control-regulatory and financial-stimulating measures. The article shows that a well-thought-out state customs policy on the regulation of foreign economic activity has become one of the main levers of transforming foreign economic ties into an effective factor in the country's development. It is highlighted how the customs policy contributes to the integration of the state into the world economy with maximum consideration of national interests, to the transformation of the state into an influential participant in global economic affairs. The authors emphasize that the institutions of customs regulation and customs control are currently important factors in the development of foreign economic activity. It was determined that for the successful implementation of the state customs policy, it is necessary to create favorable institutional conditions both for business representatives, in terms of simplifying customs procedures and facilitating the circulation of goods in the field of foreign economic activity, and for the state in terms of ensuring uninterrupted and adequate volumes of such activities to the budget from customs taxes and payments. The authors substantiate the theoretical approaches and provide their own proposals

for practical ways of improving the customs policy in the system of state administration and regulation of foreign economic activity in the context of Ukraine's European integration aspirations.

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічна політика, державне регулювання ЗЕД, механізми державного регулювання ЗЕД, зовнішня торгівля, митна політика, митне регулювання, митний контроль, євроінтеграція.*

Keywords: *foreign economic activity, foreign economic policy, state regulation of foreign trade, mechanisms of state regulation of foreign trade, foreign trade, customs policy, customs regulation, customs control, European integration.*

Постановка проблеми. Поступальний рух України до світового економічного простору має стати визначальним фактором розвитку національної економіки. За таких обстав активізація євроінтеграційного вектору розвитку країни - це головна передумова створення сприятливого середовища для відновлення економічного потенціалу та залучення іноземних інвестицій. Тобто, просування України до Євросоюзу є необхідною умовою подальшого відродження її понівеченої війною економіки.

Значну роль у просуванні України в напрямі євроінтеграції та реалізації її зовнішньоекономічних інтересів відіграє збалансована та виважена зовнішньоекономічна політика, невід'ємною часткою якої є митна політика держави. Наразі митна складова є найбільш вразливою ланкою у реалізації зовнішньоекономічної політики й вимагає нагальної уваги фахівців з державного управління.

Набуття Україною спочатку асоційованого членства у Євросоюзі, а наразі визнання її кандидатом у члени ЄС, відкриває значні можливості у сфері міжнародної торгівлі. Проте необхідно пам'ятати про можливі соціально-економічні наслідки цих кроків для держави. Дослідження напрямів формування зовнішньоекономічної політики держави та впливу результатів реалізації митної політики на стан економіки стає особливо актуальним з

огляду на сучасний стан економіки України та перспективи її розвитку в повоєнному часі. Адже це визначатиме місце нашої країни на міжнародному торговельному ринку та в світовому поділі праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти формування та реалізації зовнішньоекономічної та митної політики держави досліджували представники вітчизняної науки за напрямками державне управління, право, економіка. Так, О. Борисенко присвячує цим проблемам монографію у якій досліджує концептуальні засади та механізми реалізації зовнішньоекономічної політики держави. Окремі статті Л. Івашової та монографія Л. Пісьмаченко висвітлюють особливості розвитку митної політики в Україні та за її межами. Л. Адашис висвітлює особливості формування митної політики у контексті європейського вибору, а Л. Демиденко враховує вплив чинників процесу глобалізації на її розвиток. Дію інституційних механізмів регулювання ЗЕД та їх вплив на формування зовнішньоекономічної та митної політики визначають В. Ченцов, Д. Приймаченко та П. Пашко. Конституційні засади формування та здійснення митної політики висвітлено у роботах О. Дячка. Вплив порядку формування та механізмів реалізації митної політики на економічну безпеку держави розкриваються у працях Л. Пісьмаченко та С. Коляди. Проте постійна еволюція зовнішньоекономічних та політичних відносин вимагають пошуку нових форм і напрямів здійснення зовнішньоекономічної та митної політики, її адаптації до міжнародних умов співпраці та співіснування.

Метою даної статті є розкриття сутності зовнішньоекономічної та митної політики, їх взаємозалежності та взаємозв'язку, принципів їх формування, інституційних механізмів реалізації та перспективних напрямів розвитку в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток глобалізаційних процесів призвів до формування принципово нових підходів щодо визначення пріоритетів економічного розвитку держав. Вони базуються на засадах захисту інтересів національного товаровиробника шляхом здійснення виваженої

зовнішньоекономічної політики. Відповідальність за реалізацію такої політики в усіх розвинених країнах світу покладена на митну службу. Саме митна служба, забезпечуючи проведення державної митної політики, є однією із головних інституцій системи захисту національних економічних інтересів держави. Модернізація митної системи України та поступове наближення її діяльності до європейських стандартів є важливою передумовою європейської інтеграції країни.

Однією з основних закономірностей сучасної епохи є зростання ролі зовнішньоекономічних зав'язків держави. Україна поступово входить в систему світового господарства, і від того, як цей процес буде проходити, залежить не тільки динаміка зовнішньої торгівлі, але й можливість подальшого економічного та соціального розвитку держави як органічної підсистеми світової економіки.

На даному етапі зовнішньоекономічної діяльності торговельна політика України має, в основному, безсистемний характер, що проявляється через епізодичну торгівлю, навколо якої згруповані зусилля держави щодо її «лібералізації». Але зовнішньоекономічна політика - це не лише торгівля, інвестиційне чи науково-технічне співробітництво. Це вирішення комплексу проблем, що пов'язані з інтегруванням національного господарства України до системи світового господарства. Мета такої інтеграції - максимізація своєї частини світового прибутку.

У процесі інтеграції до світового економічного простору кожна держава, як правило, зустрічається з великими труднощами. Сьогоднішні реалії у взаємовідносинах України з світогосподарською сферою характеризуються невідповідністю її економіки до вискоєфективних форм зовнішньоекономічного співробітництва.

Для зовнішньої торгівлі України на сучасному етапі їх розвитку є притаманними такі основні тенденції:

- погіршення структури експорту послуг (переважання сировинних ресурсів та низько технологічної продукції);

- поліпшення структур імпорту товарів через збільшення питомої ваги машин і обладнання та зменшення енергоносіїв, її ширша диверсифікація порівняно з експортною структурою;

- проведення переорієнтації структури зовнішньої торгівлі в напрямку партнерів з далекого зарубіжжя, генератором чого вочевидь стала прискорена втрата українськими товаровиробниками російського ринку.

Головною проблемою розвитку українського товарного експорту є низький потенціал конкурентоспроможності на зовнішніх ринках продукції з високим рівнем доданої вартості, низька технологічність і наукоємність товарів.

Імпортна структура є нераціональною через значні обсяги ввезення готових виробів, які випускаються або в принципі могли б успішно випускатися національними виробниками.

Тобто перспективний розвиток зовнішньоекономічної діяльності України має забезпечувати найповнішу реалізацію потенціалу країни шляхом ефективної міжнародної взаємодії в науково-технологічній, торгівельній та фінансово-інвестиційній сферах, становлення конкурентоспроможної економіки.

Тому стратегічними цілями зовнішньоекономічної політики мають стати:

- система інтеграції до світового господарства з забезпеченням реальної міжнародної конкурентоспроможності;

- ефективна міжнародна спеціалізація, скоординована з внутрішньою структурою модернізацією та орієнтована на доступні прогресуючі сегменти світового ринку;

- співпраця з міжнародними економічними організаціями через участь у формуванні інституціональної інфраструктури для забезпечення швидкої адаптації країни до міжнародних уніфікованих норм господарської і торгівельної поведінки у відповідних сегментах світового ринку;

- забезпечення належного рівня економічної безпеки з дійовими механізмами захисту від несприятливих змін міжнародної кон'єктури та фінансових криз.

З набуттям незалежності Україна у межах реалізації зовнішньоекономічної політики держава почала формувати самостійну митну політику. Одночасно з розвитком цього процесу відбувається переосмислення: по-перше, суті і завдань митної політики відповідно до власних інтересів України, її національної безпеки та вимог міжнародної спільноти; по-друге, інструментарію, який використовується для досягнення цих завдань.

Митну політику слід розуміти як державну політику у сфері торгівлі через застосування митних тарифів, зовнішньоекономічних угод, протекціонізму, принципів фритредерства, інструментів адміністративного характеру. Це є складова частина внутрішньої і зовнішньої політики держави, комплекс її заходів, що застосовуються з метою забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю й регулювання товарообміну на митній території.

Правильне розуміння терміну «митна політика» дає змогу чітко з'ясувати її призначення, що впливає на зміст правового регулювання [1]. Митна політика термінологічно не є відокремленим поняттям, вона повинна розглядатися, перш за все, в контексті зовнішньоекономічної діяльності, стимулювання розвитку національної економіки. У такому контексті в Митній енциклопедії [6] визначення митної політики має наступний зміст: митна політика – це система орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання, зорієнтована на забезпечення економічних інтересів і цілей держави.

Зазначимо, що на сьогодні Україна визначає і проводить єдину митну політику, спрямовану на прискорення товарообігу, стимулювання розвитку національної економіки, захист внутрішнього ринку та власного виробника, а також на розвиток митної справи, відповідно до загальновизнаних міжнародних норм.

Основні засади митної політики ґрунтуються на принципах, встановлених Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ, в якому зазначено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами:

- принципом суверенітету України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- принципом свободи зовнішньоекономічного підприємництва;
- принципом юридичної рівності і недискримінації;
- принципом захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- принципом еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів [3].

Конституція України 1996 року вперше в історії розвитку української державності, закріпила конституційні основи митної справи України і чітко визначила головні засади митної політики як складової державної політики України. Зокрема, у статті 18 зазначається, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємного співробітництва з членами міжнародного співтовариства; у ст. 85 надане визначення Верховної Ради України як державного органу, що визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики держави; п. 9 ст. 92 регламентує, що виключно законами України визначаються засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності та митної справи; п. 8 ст. 116 визначає Кабінет Міністрів України як орган, що організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи [5].

Головним центральним органом, який донедавна забезпечував впровадження у життя державної митної політики, організовував функціонування митної системи та ніс повну відповідальність за її стан, була Державна митна служба України. [2] Проте, за наслідками низки псевдо реформаторських заходів цей інститут було зруйновано. Натомість наразі є Державна фіскальна служба України, яка за своїми функціями відповідає за реалізацію податкової та митної політики. Зважаючи на те, що у світі митниця перш за все виконує регуляторні функції, а лише потім фіскальні, в Україні митну службу переорієнтували в основному на фіскальну діяльність.

Вважаю, що головним завданням митної політики України, в межах

захисту національних інтересів, має залишатися - забезпечення ефективного балансу між захистом національної безпеки, національної економіки як інструменту створення добробуту нації, з одного боку, і правами споживачів щодо доступу до якісних імпортованих товарів за розумними цінами, з іншого.

Процес формування та реалізації митної політики держави має забезпечуватися ефективним механізмом, який був би здатний втілювати її в життя. Державне регулювання митної діяльності повинно базуватися не на ізольованих та епізодично діючих державних інституціях, громадських організаціях, а на комплексі об'єднаних єдиною метою, методологією та організаційною структурою державних установ, об'єднань громадян та інших інституцій, які координуються з єдиного центру та працюють на постійній основі з метою формування та практичної реалізації митної політики. Держава повинна мати систему інститутів і організацій з відпрацьованими та ефективними технологіями, механізмами регулювання митно-правової діяльності. З урахуванням курсу на приєднання України до ЄС такий інституційний механізм повинен ґрунтуватися на чіткому виконанні процедурних правил ЄС, що стосуються не лише законів, а й відомчих нормативно-правових актів та дій посадових осіб.

Основними організаційно-правовими формами державного впливу на митну діяльність є створення нормативно-правової бази для її регламентації (контролю та коригування), організація та функціонування системи державних органів, що беруть участь в її реалізації. У своїй сукупності ці інститути забезпечують легітимність митних правовідносин, захист національних інтересів держави, прав і законних інтересів учасників митно-правової діяльності, їх відповідальність за невиконання чи неналежне виконання норм законодавства. [7]

Діючий інституціональний механізм формування та реалізації зовнішньоекономічної та митної політики держави в цілому визначений основними положеннями, сформульованими в Конституції України, Митному кодексі України, законах та підзаконних нормативно-правових актах, але він не

позбавлений певних недоліків, що породжує деякі складнощі перш за все у визначенні суб'єктного складу учасників, розмежуванні повноважень, відповідальності за прийняті рішення. Визнання митної політики складним комплексним соціальним явищем спонукає до думки щодо недоцільності обмеження кола суб'єктів формування митної політики тільки державними органами. Це коло є значно ширшим, адже до нього, крім органів державної влади, входять різноманітні громадсько-політичні інституції, групи тиску та інші суб'єкти, які репрезентують інтереси окремих верств суспільства, діяльність яких має не менш важливе значення для прийняття рішень, пов'язаних із формуванням митної політики.

Формування досліджуваного інституціонального механізму здійснюється за умов суттєвого впливу політичних, економічних і організаційних факторів та залежить від характеру економіко-політичних взаємозв'язків у державі. Досліджуючи цей інституціональний механізм, пропонується виокремлювати суб'єкти митної політики - інституції, які беруть безпосередню чи опосередковану участь у формуванні або реалізації митної політики, та об'єкти митної політики - ті, на кого поширюється чи впливає митна політика. До першої групи пропонується віднести державні органи (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Мінфін України, Мінекономіки України, Держмитслужбу України тощо), постійні та тимчасові робочі органи, консультативно-дорадчі органи при центральних органах виконавчої влади (Митно-тарифна рада при Кабінеті Міністрів України, Рада імпортерів при Кабінеті Міністрів України, Громадська рада при Держмитслужбі України), галузеві асоціації, об'єднання підприємств, різного роду групи інтересів та політичні групи, пов'язані із зовнішньоекономічною сферою діяльності (Торгово-промислова палата України, Асоціація митних брокерів України, Асоціація митних автоперевізників України тощо), а до другої - суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, різноманітні соціальні групи та окремих громадян. [4]

Інституціональний механізм формування та реалізації митної політики

втілюється, насамперед, в організації системи інституцій, об'єднаних спорідненою метою - участю у формуванні або реалізації митної політики. Таким чином, інституціональний механізм формування та реалізації митної політики - це певна система взаємодіючих суб'єктів (інститутів), які забезпечують цілісність, безперервність процесу регулювання суспільних відносин у митній галузі, а також створюють необхідні умови для задоволення постійно виникаючих і найбільш значущих потреб об'єктів митної політики.

Аналіз суб'єктів митної політики свідчить, що їх місце в цьому інституціональному механізмі визначається перш за все виконуваними функціями - функцією формування або функцією реалізації державної політики у митній галузі.

Функція формування митної політики передбачає діяльність інституцій щодо усвідомлення проблеми (з'ясування потреби), пошуку варіантів вирішення проблеми, прийняття політичного рішення, забезпечення умов для його практичного втілення, що знаходить своє зовнішнє відображення у нормативно-правовому закріпленні стратегічних цілей, завдань, принципів та напрямів діяльності у цій сфері у формі концепцій, програм розвитку, законодавчих актів тощо. Усвідомлення важливості та надзвичайної значущості для держави та суспільства в цілому діяльності, пов'язаної з формуванням державної митної політики, вимагає особливого аналізу складу суб'єктів цієї діяльності та їх компетенції. Зважаючи на це, потрібно акцентувати увагу на тому, що безпосередню участь у формуванні митної політики беруть не всі державні органи, а лише окремі з них, для яких це прямо визначено як завдання (наприклад, парламент, Президент України, уряд та окремі міністерства). Інші ж суб'єкти митної політики беруть участь у формуванні митної політики лише опосередковано, в межах своїх повноважень у цій сфері.

Функція реалізації митної політики охоплює діяльність щодо впровадження її в життя, досягнення запланованого результату, аналізу та формулювання пропозицій щодо її коригування [2]. Виконання цієї функції

спрямовано на досягнення тактичних та оперативних цілей, забезпечення вирішення конкретних завдань, що знаходить свій зовнішній вираз у комплексі організаційно-правових форм і методів їх діяльності.

Заслуговує на увагу те, що окремі суб'єкти митної політики одночасно виконують обидві ці функції, наприклад, Кабінет Міністрів України або Мінфін України.

Саме комплексний характер цих функцій і визначає багатовекторність та різноманітність діяльності окремих суб'єктів митної політики, різні обсяги та способи їх участі у формуванні та реалізації митної політики. Проте, незважаючи на їх належність до різних гілок влади, відмінність їх організаційно-правових рівнів, обсяг державно-владних повноважень, можна дійти висновку про необхідність використання системного підходу до аналізу їх діяльності. Означена діяльність спрямована на досягнення конкретних результатів у межах єдиного інституційного утворення, метою функціонування якого є захист національних інтересів, гарантування безпеки особи, суспільства і держави у митній сфері.

Державна митна політика як складова зовнішньоекономічної політики, має бути науково обґрунтована та базуватися на синтезі різноманітних теорій різних галузей науки.

Ефективність дій державних органів у координації з недержавними забезпечується точним та вірним трактуванням самого поняття «митна політика». Вважаємо, що проблема вирішується шляхом групуванням інтерпретацій сутності митної політики за чотирма основними напрямками: адміністративно-правовим; організаційно-управлінським (інституційним); фінансово-економічним; соціально-психологічним.

Адміністративно-правове трактування митної політики орієнтоване на розкриття її основних положень через дії нормативних актів, що спрямовані на застосування державної влади у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності. З цієї точки зору митна політика трактується як система або комплекс заходів, правил регулювання зовнішньоекономічної діяльності, перш

за все адміністративного характеру, таких як впорядкованість в цій сфері за допомогою нормативно-законодавчої бази.

Організаційно-управлінське визначення характеризує митну політику через державні організації та інститути, в яких вона розробляється, визначається і реалізується. Це, перш за все, виконавчі і законодавчі органи влади, різні компетентні організації і відповідні міністерства і відомства, що розробляють заборонно-дозвільні або обмежувальні системи з переміщення товарів і фізичних осіб через митний кордон України, організують і здійснюють їх контроль.

Фінансово-економічне трактування митної політики пов'язане з проведенням в життя зовнішньої і внутрішньої фінансово-економічної політики країни, що заснована на протекціонізмі або на вільній торгівлі, або на гармонійному поєднанні двох попередніх напрямів. Залежно від вибору того або іншого напрямку і ступеня його дії (наприклад, протекціонізм може бути розумним, помірним, жорстким) на практиці застосовуються різні заходи економічної політики, митно-тарифного та податкового регулювання.

Соціально-психологічне трактування митної політики пов'язане з тим, що поняття політики включає соціальну і психологічну складові, які окреслюють область продуманих конфліктно-консенсусних кроків, маневрів, вимушених компромісів, угод, поступок, натисків і бар'єрів з урахуванням умов розвитку соціального середовища та психологічного стану учасників зовнішньоекономічних операцій. При цьому наявність політичної волі в проведенні, корегуванні або зміні напрямку митної політики є найважливішою характеристикою відносин, що виникають в митній діяльності.

Зважаючи на те, що процес інтеграції України у світову економіку передбачає відкриття українського ринку для зарубіжних товарів та послуг згідно домовленостей з СОТ та ЄС для України першочерговим завданням є проведення розумної митної політики, що, у свою чергу, є однією з важливих складових економічної безпеки держави. [8, 9] При цьому дуже важливо враховувати всі особливості сучасного стану економіки України, такі як:

недосконале законодавство - нормативна база, невідповідність європейським стандартам, використання у виробництві застарілих технологій, низький рівень забезпеченості населення.

Наразі необхідно здійснити удосконалення інституціонального механізму формування та реалізації митної політики через посилення механізмів митного регулювання та митного контролю, що передбачає:

- формування належної законодавчої бази та її імплементацію до міжнародних стандартів та стандартів Європейського Союзу, яка б забезпечувала чітке розмежування функцій та повноважень митних органів та інших органів влади з регулювання ЗЕД
- вдосконалення системи управління окремими підрозділами митних органів та налагодження ефективної взаємодії між ними на основі впровадження інституційних змін та трансформацій;
- уніфікацію процесу застосування адміністративно-правових та економічних важелів державного регулювання у сфері митної діяльності;
- запровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність інституцій, що беруть участь у формуванні й реалізації митної політики для досягнення максимального рівня діджиталізації митних процедур;
- забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів формування митної політики для громадськості, активного їх залучення до цього процесу;
- активізацію участі бізнесу та громадськості до виконання євроінтеграційних заходів України;
- налагодження тісної співпраці митних органів та інших інституцій з регулювання ЗЕД з міжнародними організаціями у цій сфері.

Висновки та перспективні напрями подальших розвідок. Зважаючи на вищевикладене узагальнимо визначення сутності категорії «митна політика» наступним чином: це комплексне багатомірне поняття, яке поєднує в собі адміністративні, інституційні, економічні та соціальні механізми, що визначають порядок її реалізації для досягнення основної мети – захисту

економічних інтересів держави. Наявність різних підходів до визначення сутності зовнішньоекономічної й особливо митної політики пояснюється багатогранністю і складністю цих видів діяльності, що вимагає проведення серйозних наукових досліджень. Тому необхідно не тільки зрозуміти і визначити місце митної політики в сучасній митній справі, але і з'ясувати її взаємозв'язок з такими категоріями, як політична воля, місія і принципи митної справи. Важливим завданням є визначення об'єкту і суб'єкта митної політики, а також взаємозв'язок її зміни з великими і малими економічними циклами, з іншими науковими поняттями. Всі ці питання повинні знайти віддзеркалення в масштабній науковій програмі з теоретичних і методологічних проблем митної політики України.

Література

1. Адашис Л.І. Митна політика як складова державної політики // Митна політика України в контексті європейського вибору. 2003. С. 14-19.
2. Борисенко О.П. Зовнішньоекономічна політики держави: концепція, стратегія, механізми реалізації: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 404 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
4. Івашова Л.М. Роль митної служби України у забезпеченні економічної безпеки країни в умовах глобалізації // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили: Серія Державне управління. – Вип.174. Т. № 186. 2012. С. 84-88.
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Митна енциклопедія: У двох томах. Т.2/: Редкол.: ... І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. 536 с.
7. Основи митної справи в Україні: навч. посібник / За ред. П. В. Пашка. К.: Знання, 2004. 732 с.
8. Пісьмаченко Л.М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 366 с.
9. Кийда Л.І, Шевченко Н.І. Особливості реалізації державної митної

політики в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf

References

1. Adashis, L.I. (2003), “ Customs policy as a component of state policy ”, *Mytna polityka Ukrayiny v konteksti yevropeys'koho vyboru* [Customs policy of Ukraine in the context of European choice], Akademiia mytnoi sluzhby Ukrainy, Dnipropetrovs'k, Ukraine, pp. 14-19.
2. Borysenko, O.P. (2012), *Zovnishn'oekonomichna polityky derzhavy: kontsepsiya, stratehiya, mekhanizmy realizatsiyi: monohrafiya* [Foreign economic policy of the state: concept, strategy, implementation mechanisms: monograph], Yugo-Vostok, Donetsk, Ukraine.
3. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine “On Foreign Economic Activity”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (Accessed 25 Aug 2023).
4. Ivashova, L.M. (2012), “ The role of the customs service of Ukraine in ensuring the economic security of the country in the conditions of globalization ”, *Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnogo universytetu im. Petra Mohyly : Seriya Derzhavne upravlinnya*, vol. 174, No. 186, pp. 84-88.
5. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 25 Aug 2023).
6. Berezhnyuk, I. G. (2013) *Mytna entsyklopediya: U dvokh tomakh* [Customs encyclopedia: In two volumes], vol.2, PP Melnyk A.A., Khmelnytskyi, Ukraine.
7. Pashka, P. V. (2004), *Osnovy mytnoyi spravy v Ukrayini Navch. Posibnyk* [Basics of customs affairs in Ukraine: Education. Guide], Znannia, Kyiv, Ukraine.
8. Pismachenko, L.M. (2008), *Derzhavne upravlinnya zovnishn'otorhovel'noyu diyal'nistyv v Ukrayini: rehulyuvannya ta kontrol'* [State management of foreign trade activities in Ukraine: regulation and control], LLC Yugo-Vostok, Ltd., Donetsk, Ukraine.
9. Kyuda, L.I. and Shevchenko, N.I.(2020), “ Peculiarities of implementation of state customs policy in Ukraine ”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 4, available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf (Accessed 25 Aug 2023).

Стаття надійшла до редакції 09.09.2023 р.